

Vidimo torej, da za Heideggra konec metafizike – zanj je namreč filozofija povsem istovetna z metafiziko – pomeni neke vrste zbranost, zgostitev in s tem radikalizacijo, a česa? Ničesar drugega kot formiranja oziroma uformljanja, če je prav to temeljna strukturna operacija zahodne metafizike, kot sugerira Agamben. Vendarle je treba tu opozoriti, da pri tem ne gre preprosto za formiranje, kot so ga poznale in praticirale institucije disciplinarne družbe, kajti konec metafizike označuje hkrati tudi konec tega modela oblasti, s tem pa njegovo radikalizacijo, kar pa seveda ni brez posledic za modus njegovega delovanja. Drugače rečeno, konec metafizike kot *Bildung* pomeni odsotnost forme oziroma norme, sama ta odsotnost pa je najradikalnejša in najekstremnejša forma/norma, kar je danes morda najbolj vidno prav na področju izobraževanja. In to točko bi radi navezali na že omenjeno Deleuzovo v vseh ozirih prelomno intervencijo, naslovljeno »Družba nadzora«, ki po našem mnenju označuje natanko to, kar Heidegger opredeli kot konec metafizike, se pravi kraj, »na katerem se zbere v svoji skrajni možnosti celotno njene zgodovine«.

Deleuze namreč v tem tekstu prvič konstatira in analizira tisto, kar je po njegovih besedah Michel Foucault že predvidel, in sicer »kratkost« disciplinarnega modela oblasti, njegovo krizo in njegov iztek. V zvezi s tem kategorično zapiše: »Priča smo splošni krizi vseh okolij zapiranja, zapora, bolnišnice, tovarne, šole, družine.« (Deleuze, 2002: 174) Tisto, kar je po Deleuzu nasledilo ta model oblasti, je nov model, ki ga sam imenuje »družba nadzora«: »*Družbe nadzora* ravno stopajo na mesto disciplinarnih družb.« (Ibid.) Na tem mestu se Deleuzu seveda upravičeno zastavlja ključno vprašanje razlike med obema modeloma, predvsem kar zadeva njun logični in strukturni ustroj. Da bi jo ponazoril, se za teče k dvojni primerjavi dveh logičnih načel in njima ustrežajočih paradigmatiskih institucij, ko pravi: »Zapiranja so *kalupi*, različni odlitki, medtem ko so nadzori *modulacije*, nekakšen samodeformirajoči se odliček, ki bi se iz trenutka v trenutek nenehno spreminjal« (ibid.). Posledice na ravni institucionalne preobrazbe so seveda neizbežne: »Toda v družbi nadzora je tovarno nadomestilo podjetje«. (Ibid.) Po Deleuzu je ravno podjetje tisto načelo, ki je danes totalizirajoče, kolikor se najrazličnejše in med seboj ločene prakse povezujejo in stapljajo ravno na njegovi podlagi. A kaj natančneje pomeni, da je podjetje stopilo na mesto tovarne, da je modulacija zamenjala kalup? Na to ključno vprašanje Deleuze odgovori zelo zgoščeno. V nasprotju s časovno-prostorsko omejenostjo metafizičnih praks formiranja ali ukalupljenja, če uporabimo Deleuzov izraz, za katere je bilo značilno, da se vanje vstopa in iz njih izstopa, je za družbe nadzora značilno nekaj nasprotnega. Deleuze kategorično izjavi: